

MEOS₂₀₀₃₋₂₀₀₆

MEDVETANDEGÖRA ELEVER OM DET SEXUALISERADE VÅLDET

– Erfarenheter från projektet och redovisning av undersökning om gymnasieelevers tankar och erfarenheter av jämställdhet och sexualiserat våld

av Maria Sundvall-Taavo
och Jessica Sundqvist

TJEJJOURN
LULEÅ

Förord

Det känns både bra och sorgligt att projekt MEOS är över efter tre års hårt arbete. Det känns bra eftersom vi har mött ett tusental ungdomar och diskuterat sexualiserat våld och medvetandegjort dem. Vi har fått en positiv respons från både killar och tjejer. Resultatet av våra enkäter har gett oss både positiv och negativ information vilket visar på att det jämställdhetsarbete vi har utfört behöver vidareutvecklas och bli en kontinuerlig del skolan.

Jag vill tacka Jessica Sundqvist som tillsammans med mig startade projektet och som även medverkat i stora delar av projektarbetet. Jag vill även visa min tacksamhet till Veronica Männikkö, Mona Dahl och Ann-Kristin Munkhammar som har föreläst tillsammans med mig under projektets gång. Vi är väldigt tacksamma över att rektorerna har funnit vårt projekt viktigt och som har uppmanat lärare att boka in våra föreläsningar med deras elever. Vi vill ge alla elever som har deltagit i våra föreläsningar och kurser i feministiskt självförsvars ett stort tack för de givande diskussioner vi har haft som har varit givande för båda parter. Tillsist vill vi visa stor uppskattning till Ungdomsstyrelsen och Brottsoffermyndigheten som tillsammans har finansierat vårt projekt och som dessutom har varit tillmötesgående och beviljat förlängning av projektiden.

Luleå, september 2006

Maria Sundvall-Taavo

Sammanfattning

Projekt MEOS står för ”Medvetandegöra Elever Om det Sexualiserade våldet” och har genomförts av en projektgrupp inom Tjejjouren i Luleå och finansierats av Brottsoffermyndigheten och Ungdomsstyrelsen. Projektet har pågått mellan åren 2003-2006 och riktat sig till gymnasieungdomar i Luleå kommun. Projektgruppen har under projektets gång träffat omkring 1500 elever, både tjejer och killar. Föreläsningarna har berört ämnen som våld i nära relationer, våldtäkt samt feministiskt självförsvar och har genomförts i separata tjej- och killgrupper. Efter samtliga föreläsningar genomfördes en enkätundersökning, där elevernas syn på jämställdhet och medvetenhet efterfrågades och tjejernas utsatthet och killarnas syn på våld undersöktes. Resultatet visade bland annat att ett stort antal tjejer varit utsatta för våld och/eller kränkning och att majoriteten av killarna tyckte att det aldrig är okej att utsätta någon för detta. En mindre undersökning genomfördes om våldtäkt, där det visade sig att många elever känner någon som har blivit våldtagen och en betydande del av tjejerna uppgav att de själva varit utsatta för våldtäkt. Majoriteten av eleverna tyckte att jämställdhet är viktigt och att både kvinnor och män tillsammans ska arbeta för ett jämställt samhälle. Majoriteten av eleverna menar också att det är viktigt att medvetandegöra ungdomar om det sexualiserade våldet och att sättet vi informerade på var mycket bra.

Innehållsförteckning:

Förord

Sammanfattning

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	1
Jämställdhet och medvetenhet.....	1
Sexualiserat våld	2
Psykiskt och fysiskt våld i nära relationer.....	3
Våldtäkt.....	3
Kränkning genom förnedrande ord	4
Feministiskt självförsvar	5
Tjejjouren	6
MEOS-projektets mål.....	6
Syfte	7
Metod.....	7
Tillvägagångssätt.....	7
Målgrupp	7
Metodmaterial	8
Föreläsning 1: Våld i nära relationer.....	8
Föreläsning 2: Våldtäkt	8
Föreläsning 3: Feministiskt självförsvar	8
Enkätundersökningar.....	9
Bortfall	9
Intresse utanför gymnasieskolan	9
Resultat.....	10
Enkät 1: Våld i nära relationer	10
Är jämställdhet i samhället viktigt?	10
Vem ska arbeta för ett jämställt samhälle?.....	10
Är det viktigt att medvetandegöra ungdomar om de sexualiserade våldet?.....	11
Har du blivit utsatt för psykisk misshandel genom t.ex. blivit hotad om våld, nedvärderad eller överdrivet kontrollerad?	12
Har du blivit utsatt för fysisk misshandel genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag?.....	13
Har du blivit utsatt för kränkning genom förnedrande ord som t.ex. hora eller slampa?	13
Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att psykiskt misshandla genom t.ex. hot om våld, nedvärdera eller överdrivet kontrollera?	14
Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att fysiskt misshandla genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag?.....	14
Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att kränka genom förnedrande ord som t.ex. hora eller slampa?.....	14
Kommer du ha nytta av kunskapen du har fått idag?.....	14
Vad tyckte du om sättet att informeras på? (Föreläsning, filmvisning och diskussion.)	15
Enkät 2: Våldtäkt.....	16
Känner du någon som har blivit våldtagen?.....	16
Har du någon gång blivit våldtagen?.....	16
Vad tyckte du om sättet att informeras på?	17

Kommer du ha nytta av kunskapen du fått idag?	17
Enkät 3: Feministiskt självförsvar	18
Diskussion	20
Jämställdhet och medvetenhet	20
Sexualiserat våld	21
Psykiskt och fysiskt våld i nära relationer	21
Våldtäkt	22
Kränkning genom förnedrande ord	23
Feministiskt självförsvar	24
Metoddiskussion	24
MEOS-projektets mål	25
Framtiden och det fortsatta arbetet	25
Referenslitteratur	28
 Bilagor	

Bakgrund

Jämställdhet och medvetenhet

Innebörden av jämställdhet är att kvinnor och män ska ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla grundläggande områden i livet. Detta innebär bland annat att båda könen ska ha samma förutsättningar inom arbetsliv och skola, lika rätt till ekonomiskt oberoende samt samma frihet från könsrelaterat våld. Det finns en myt i dagens samhälle att det redan råder jämställdhet mellan män och kvinnor, men ser man till innebörden av ordet och jämför med den verkliga situationen i samhället, där löneskillnader förekommer och våld mot kvinnor ökar, framträder en annan bild. Sverige är ett av världens mest jämställda länder, men än finns det mycket kvar att göra och det kräver resurser.

Skolan är en av de viktigaste arenorna för att arbeta för ett jämställt samhälle, där läggs grunden för framtiden och detta lyfts dessutom fram i de nationella läroplanerna, LPO94 och LPF94, som anger att skolan aktivt ska arbeta med att medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter. Både killar som tjejer måste engageras i arbetet och nå förståelse till varför jämställdhet ska råda.

Att intressera och motivera killar att engagera sig i jämställdhetsfrågor är inte alltid lätt. Detta kan enligt Sköld Jansson (2005) bero på att män som grupp inte tjänar på ökad jämställdhet då detta innebär att de tvingas dela med sig av makt och resurser. Det är fel att ställa frågan om män vinner eller förlorar på jämställdhet, eftersom orättvisor, våld och diskriminering inte är förhandlingsbara frågor. Furst (1999) ser istället att bristen på engagemang delvis kan bero på att män saknar upplevelsen av problemet som ojämställdheten innebär för kvinnor samt att män överlag saknar kunskap och medvetenhet kring jämställdhetsfrågor.

Kvinnor och tjejer är överrepresenterade när det gäller arbete med jämställdhetsfrågor, men det betyder inte att män och killar inte behövs. Vidare menar Furst, att genom att aktivt arbeta med attitydförändringar möjliggörs konkreta förändringar. Ska man arbeta för jämställdhet måste den traditionella ”killrollen” likväl som den traditionella ”tjejrollen” ifrågasättas och breddas. Det är viktigt enligt Börjesson (1998), att man för att nå ut, undviker att generalisera och befästa ”gamla sanningar” som att killar saknar intresse och vilja att diskutera frågor som rör attityder, känslor, respekt, värderingar, relationer och så vidare. Jämställdhet handlar om relationen mellan könen och kräver insatser från båda håll, och det var en självklarhet redan från början att MEOS-projektet även skulle rikta sig till och fånga upp killarna.

Den bristande jämställdhet som råder i samhället tar sig bland annat uttryck i det våld som kvinnor och tjejer utsätts för av vissa män och killar. Det är en obalans i maktförhållandet mellan könen och för att komma tillrätta med detta behövs en vilja och ett engagemang från både kvinnor och män, tjejer och killar. Att medvetandegöra elever och informera om jämställdhet och om hur brister i jämställdhet kan yttra sig, är en förutsättning för förändring.

Myndigheten för skolutveckling (2004) genomförde år 2003 en undersökning av jämställdhetsarbete och detta resulterade bland annat i ett antal utmaningar som bör antas för att utveckla ett gott jämställdhetsarbete i skolan. Bland dessa nämns vikten av att utveckla kunskap, få med alla i arbetet, ta vara på elevers engagemang – deras vilja och intresse samt öka medvetenheten. Dessa utmaningar antog vi i och med MEOS-projektet.

Ett av målen med MEOS projektet:

Ge både tjejer och killar insikt om att båda könen behövs i kampen för jämställdhet och att båda könen tjänar på det

Sexualiserat våld

Sexualiserat våld är en term som introducerades genom det norska forskningsprogrammet om kvinnomisshandel och används numera allt oftare i Norden. Sexualiserat våld används som en paraplyterm och inbegriper olika former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld som exempelvis misshandel, våldtäkt, trakasserier, sexuella övergrepp, pornografi och prostitution. Genom att använda begreppet understryker man att problemet har ett mönster och är en del av en skev struktur.

Unga kvinnor är en särskilt utsatt grupp för det sexualiserade våldet och en rapport från Amnesty (2004) visar dessutom att utsattheten ökat för denna grupp. I Sveriges största omfångsundersökning ”Slagen Dam” (2001) framgår det att 22 % av tjejer mellan 18-24 år har utsatts för någon form av våld under det senaste året. I begreppet våld i denna undersökning inräknas fysiskt och sexuellt våld samt hotelser. Samma undersökning visar att nästan 7 av 10 svenska kvinnor (67 %) har erfarenheter av våld och/eller sexuella övergrepp. Undersökningen visar vidare att 51 % av tjejer i åldrarna 18-24 år har utsatts för sexualiserat våld medan 36 % av kvinnorna i åldern 55-64 år anger detsamma. Eftersom äldre kvinnor har levt längre borde andelen äldre kvinnor vara högre än de yngre eftersom de har haft ett helt liv på sig att möta våldsamma män men det visar istället motsatsen (Christenson/Nilsson/Wikman, 2003). En fråga man kan ställa sig är hur statistiken kommer att se ut för dessa tjejer när de blir äldre? Det sexualiserade våldet är inte en företeelse som drabbar enstaka kvinnor och tjejer utan är ett strukturalistiskt samhällsproblem. Det sexualiserade våldet är ett folkhälsoproblem som har drabbat, drabbar just nu eller kommer att drabba många tjejer och kvinnor.

Tjejjouren i Luleå (2006) genomförde en enkätundersökning under Lulekalaset 2005 där sammanlagt 48 tjejer mellan 11-19 år deltog. Enkäten behandlade frågor kring utsatthet av sexualiserat våld och förstärker den bild som andra undersökningar visar att många tjejer är utsatta. Av de tjejer som deltog i undersökningen uppgav 10 % att de blivit våldtagna. 29 % uppgav att de någon gång blivit utsatt för sexuella trakasserier. Var fjärde tjej uppgav att hon någon gång blivit psykiskt misshandlad och 8 % att de blivit utsatt för fysisk misshandel.

Det sexualiserade våldet kostar inte bara personligt lidande utan får också stora ekonomiska konsekvenser för samhället. Forskaren Åke Kihlström vid Handelshögskolan i Göteborg menar att våldet kostar samhället minst 900 kronor per invånare och år (Olby, 2006). Vår mening är att ett förebyggande arbete som riktar sig till unga människor kan möjliggöra att denna kostnad minskar.

Av de olika delar som innefattas i begreppet sexualiserat våld har fokus i detta projekt legat på psykisk och fysisk våld i nära relationer samt våldtäkt och kränkning. Här följer en närmare genomgång av innebörden av dessa.

Psykiskt och fysiskt våld i nära relationer

Det är svårt att få fram samlad statistik på hur många kvinnor och tjejer som utsätts för våld i nära relationer. Att statistiken spretar beror delvis på variationer i definitionen av våld samt om siffrorna bygger på polisanmälningar, offerundersökningar eller andra omfångsundersökningar. Det är däremot känt att de fall som når kriminalstatistiken är polisanmälda brott och när det handlar om våld i nära relationer avstår många kvinnor och tjejer att anmäla. Enligt uppgifter från Brå (2002) polisanmäls endast mellan en fjärdedel och en femtedel av alla fall. Av de fall av misshandel mot kvinnor som polisanmäldes under 2003 var 16 780 ”misshandel av bekant”, drygt 11 000 av dessa gällde misshandel av kvinnor i nära relationer.

Det systematiska och medvetna våldet i nära relationer sker normalt inte okontrollerat i stundens hetta vid ett engångstillfälle. Man kan välja att se detta våld som enstaka våldshandlingar som sker vid ett tillfälle, men då blundar man för hur det verkligen ser ut. Det är viktigt att man ser problematiken som något systematiskt och medvetet, så man därigenom bättre förstår mekanismerna bakom (Heimer och Posse, 2003). Inte sällan börjar det med svartsjuka som leder vidare till kontroll, nedvärdering, hot och fysiskt våld. Forskarna bakom undersökningen ”Slagen dam” (2001) lyfter också fram det samband de kunde se mellan hotelser och våld och därmed tillbakavisar de föreställningen om att hot ”bara” skulle vara hot. Att våld i nära relationer sker kontrollerat yttrar sig också på det sätt att gärningsmannen väljer när och hur han ska slå och oftast så det inte märks eller syns. Våld i nära relationer kompliceras dessutom känslomässigt av det faktum att det är samma hand som slår och tröstar.

Ungdomar i gymnasieåldern är i en fas i livet där det händer mycket på deras väg in i vuxenlivet. Det är under den perioden som många vidareutvecklar sina kärleksrelationer på ett djupare plan. Det psykiska och fysiska våldet kan vara ett inslag även i unga människors vardag. Skolkuratorer och personal på ungdomsmottagningar berättar om att hot och kontroll i olika former förekommer i yngre människors relationer. Detta kan yttra sig genom att killen utövar kontroll över tjejen genom att hindra henne att träffa vissa människor, kontrollera hennes mobil och e-post, hindra henne från att gå på fester, säga vad hon ska ha på sig, slå sönder saker för att skrämmas och så vidare. Andra sätt som förekommer kan vara att killen tjuvar om sex eller tvingar tjejen att se på porrfilm eller annat pornografiskt material. Vidare riskerar situationen att leda till en gränsförskjutning där ”oacceptabla” beteenden normaliseras, kontrollen och hoten trappas upp och kan övergå till fysiskt våld. Innan detta fysiska våld kommer in i bilden, kan det vara svårt att avgöra om man utsätter någon för psykisk misshandel, då kontrollen och förtrycket trappas sakta upp och blir normalt i relationen samtidigt som tjejens självkänsla bryts ner. Det kan kännas svårt för tjejerna att erkänna detta för sig själv, eftersom killen lägger skulden på tjejen (Länsstyrelsen, 2006). Att även unga människor har erfarenhet på olika sätt av psykiskt och fysiskt våld är ett faktum och deras situation måste uppmärksammas. Dessutom är det viktigt att komma ihåg att våld som inte är fysiskt också gör ont.

Våldtäkt

Mellan åren 1995 och 2003 ökade antalet anmälda våldtäkter med 50 % en ökning som enligt Brå fortsatt. 2005 polisanmäldes 3787 våldtäkter i Sverige och detta i sig är en ökning med 44 % från föregående år. Majoriteten, 80 %, av alla anmälda våldtäkter begås av gärningsmän som antingen är nära eller ytligt bekant med den utsatta och detta innebär att så kallade ”överfallsvåldtäkter” där offer och gärningsman är obekanta endast utgör en mindre del av alla våldtäkter (Brå 2005). Kvinnovåldskommissionen har dessutom kategoriserat

våldtäkterna utifrån den relation som gärningsmannen och offret har till varandra, man skiljer alltså på ”överfallsvåldtäkter” där gärningsmannen är för offret okänd, ”bekantskapsvåldtäkter” där gärningsmannen är bekant med offret samt ”relationsvåldtäkter” där gärningsmannen och offret har eller har haft en nära relation. Anledningen till uppdelningen är för att visa på att dessa olika typer har mycket skiftande karaktär (Jeffner, 1998).

Det framgår också av statistiken att många av dem som utsätts för våldtäkt är unga. Statistik från Brå (2005), där de kartlagt anmälda våldtäkter, visar att 29 % av alla offer är under 18 år. Av de utsatta som är över 15 år (egen grupp) så är 60 % under 30 år.

Det finns många stereotypa uppfattningar kopplat till våldtäktsproblematiken. Jeffner (1998) har genomfört en undersökning av ungdomars syn på våldtäkt. Deras definition av en våldtäkt var inledningsvis allt efter nej, men eftersom diskussionen fördjupades framträdde en annan bild. Ungdomarna vägde då in andra faktorer som avgjorde om det räknades som en våldtäkt eller ej, exempelvis tjejens klädsel och rykte, om alkohol fanns med i bilden, om tjejen sa nej på rätt sätt och om killen ansågs vara en ”fin” kille. MEOS-projektet syftade till att arbeta med att luckra upp dessa förutfattade meningar hos både tjejer och killar, vilket resulterar i att skuldbelägga tjejer och minska deras frihet.

”Jag är en 17-årig tjej som varit med om en våldtäkt. Längre tog jag på mig skulden. Han sa att det var för sent, vi hade redan gått för långt. Jag sa nej och när han höll mina händer kämpade jag. Förgäves, han var starkare. Kanske borde jag ha kämpat mer. Jag vet att jag inte kommer långt med en anmälan. Vad spelar det för roll? Smärtan efteråt är ändå värst” (Elevkampanjen, 2006).

Skador som uppstår efter en våldtäkt är både psykiska och fysiska och varierar mycket. De fysiska skadorna kan skilja sig från inget alls till allvarliga inre skador, skallskador, vaginala och anala skador, oönskad graviditet och HIV-smitta. Omkring hälften av kvinnorna som våldtagits har inga fysiska skador, men de psykiska skadorna dominerar ofta i form av posttraumatisk stress – ”rape trauma syndrome”. Det skiljer sig mycket hur kvinnor reagerar efter våldtäkt och hur långvariga följdverkningarna blir beroende på graden av fysiskt och psykiskt våld, omgivningens reaktioner och kvinnans livssituation vid tiden för övergreppet. Våldtäktskrisen skiljer sig från andra kriser på grund av att den träffar en kärna inom kvinnan som påverkar hennes grundläggande värde som kvinna och som kan komma att påverka hennes framtida förhållande till män (Heimer, Posse 2003).

I Sverige har vi en strängt reglerad ordning i rättssalarna för att garantera rätts säkerheten och det innebär en praxis som hellre friar än fäller. För att bli dömd för våldtäkt krävs att en domstol anser att våldtäkten har utförts utan varje rimligt tvivel av just den personen (Jeffner, 1998). Den 1 april 2005 trädde en ny starkt lagstiftning kring våldtäkt i kraft. I korthet innebär förändringarna att fler gärningar bedöms som våldtäkt genom att man sänkt kravet på tvång och därmed även skyddar utsatta som befinner sig i ett så kallat ”hjälpöst tillstånd”. Begreppet grov våldtäkt har även utvidgats och vid bedömandet om våldtäkten ska anses som grov ska särskilt hänsyn tas till om fler än en deltagit i våldtäkten, det vill säga gruppvåldtäkt.

Kränkning genom förnedrande ord

När det gäller kränkande ord som hora och slampa har tjejer en svår balansgång mellan två ytterligheter, horan och den okvinnliga kvinnan, samt rädslan att bli betraktad som heterosexuellt ointressant. Benämningen hora eller slampa tycks av många vara bland de

värsta verbala kränkningarna man kunde råka ut för som tjej. Att bli kallad slampa och hora är stigman som symboliserar sexuell tillgänglighet och som används av killar om tjejer för att förtrycka eller sära (Ambjörnsson, 2004). Vad innebär det egentligen att som tjej bli kallad ”hora” av en kille? Många menar att det är som vilket svärord som helst och att det saknar någon egentlig mening, det vill säga det innebär inte nödvändigtvis att personen man kallar det, är en riktig hora. Men ordet har en ursprungsbetydelse som står för att en kvinnas kropp är till salu, den går att köpa, använda och lämna – som en vara. Många menar också att även tjejer brukar detta ord mot varandra och därför kan det inte heller vara särskilt kvinnoförnedrande, utan snarare handlar det om att ta ordet tillbaka och göra det positivt. Det finns en risk i detta resonemang, det sker en avtrubning och man accepterar användningen och ord som hora och slampa etsar sig fast och bidrar till en negativ bild av kvinnor (Elevkampanjen, 2006). Det som någon menar som skämt kan uppfattas kränkande för personen och då är det en kränkning.

När man talar om tjejers utsatthet i skolan, har det särskilt uppmärksammats de verbala sexuella trakasserier. I dessa diskussioner har ansvaret ofta lagts på tjejerna då man pratar om att tjejer måste lära sig att ”sätta gränser” för killarna. Istället borde diskussionen handla om hur vuxenvärlden måste få killarna att sluta trakassera tjejerna (Christensson/Nilsson/Wikman, 2003).

”Jag tror att många tjejer har svårt att säga ifrån. Och vet inte alltid att det killarna gör är fel. Detta tror jag beror på att killarna alltid har varit dominerande och att ingen ser något fel i det” (Elevkampanjen, 2006).

Fyra av målen med MEOS-projektet:

Förebygga att tjejer stannar i dåliga relationer

Ge tjejer en handlingsplan hur de ska agera om de hamnar i situationer som är framkallade av killar

Medvetandegöra killarna om det sexualiserade våldet i samhället

Att killarna ska visa ökad respekt till tjejerna

Feministiskt självförsvar

Feministiskt självförsvar skiljer sig från andra självförsvar genom att den utgår från en feministisk analys av samhället och mäns sexualiserade våld. Det finns vanliga självförsvarskurser som många kampsportsklubbar erbjuder för kvinnor. Under dessa kurser är det lätt hänt att de glömmer bort att den vanligaste förövaren är en man som tjejen/kvinnan har eller haft en relation med. Kurserna handlar oftast bara om tjejers/kvinnors beteenden och mäns våld problematiseras inte, utan tjejer måste helt enkelt anpassa sig. Det finns en stor risk att tjejer/kvinnor skuldbeläggs för vad de blivit utsatta för om de inte klarar att försvara sig efter kursens slut (Christensson/Nilsson/Wikman, 2003).

Feministiskt självförsvar bygger på tre grundstenar. Den första är ”kunskap om mäns sexualiserade våld” med genomgång av statistik, feministisk teori och forskning för att förstå vad tjejer och kvinnor utsätts för. Andra stenen är ”handlingsberedskap” som berör hur man kan förhålla sig till och försvara sig mot mäns sexualiserade våld, både mentalt, verbalt och

fysiskt. Tjejers och kvinnors rättigheter tas upp och att sätta ord på vad man varit med om och att dela erfarenheter. Sista grundstenen är ”systerskap” som handlar om samarbete mellan tjejer och kvinnor, att stötta varandra och enskilda tjejer och kvinnor och tillsammans kämpa mot förtrycket (Christenson/Nilsson/Wikman, 2003).

Ett av målen med MEOS-projektet:

Stärka tjejerna, lära dem att säga nej, inse att de är värdefulla

Tjejjouren

Många tjejjourer startade på initiativ från kvinnojourerna som såg ett behov av att det finns en plats dit tjejer och unga kvinnor kunde vända sig. Kvinnojourerna såg att tjejer också blev utsatta för våld men att de inte i första hand kontaktade kvinnojouren. En annan av anledningarna till att tjejjourer startade var att killars och mäns sexuella förtryck av tjejer inte togs på allvar någonstans. Oftast tas en tjej som misshandlas av sin kille inte på samma allvar som när en vuxen kvinna misshandlas (Christensson/Nilsson/Wikman, 2003).

Tjejjouren i Luleå startade 1998 som ett projekt, men är numera en arbetsgrupp inom Kvinnojouren Iris, som är en ideell feministisk förening. Arbetet på tjejjouren är främst inriktat på förebyggande åtgärder som att informera i skolor om det sexualiserade våldet och dess konsekvenser. Tjejjourens förebyggande arbete som riktar sig både till tjejer och killar har som mål att ändra snedvridna synsätt och väcka opinion samt att stärka tjejer och därmed ur ett större perspektiv främja jämställdhet i samhället. Tjejjouren erbjuder tjejer stöd genom mejl-, chatt- och telefonjour samt genom personliga samtal.

Tjejjouren i Luleå har genom det förebyggande och utåtriktade arbetet med unga människor sett ett behov av kunskap och information som ligger till grund för det projekt som startades 2003 och fick namnet MEOS.

MEOS-projektets mål

Utifrån den formulerade bakgrunden var målen med MEOS-projektet följande:

- Ge både tjejer och killar insikt om att båda könen behövs i kampen för jämställdhet och att båda könen tjänar på det.
- Att killarna ska visa ökad respekt till tjejerna.
- Förebygga att tjejer stannar i dåliga relationer.
- Ge tjejer en handlingsplan hur de ska agera om de hamnar i situationer som är framkallade av killar.
- Medvetandegöra killarna om det sexualiserade våldet i samhället.
- Stärka tjejerna, lära dem att säga nej, inse att de är värdefulla.

Syfte

Syftet med projektet är att medvetandegöra gymnasieelever om det sexualiserade våldet och undersöka deras tankar och erfarenheter av jämställdhet och sexualiserat våld.

Metod

Tillvägagångssätt

Projektet formulerades och medel beviljades 2003 från Brottsoffermyndigheten och Ungdomsstyrelsen. Det ursprungliga projektet skulle ledas av två projektansvariga och pågå under ett år och erbjuda föreläsningar till gymnasieelever i Luleå. Då de finansiella medlen inte täckte två heltidstjänster förlängdes istället projekttiden till tre år och blev ett deltidprojekt där fler projektdeltagare involverades. Sammanlagt har fem unga kvinnor varit delaktiga varav en med samordnande ansvar.

Då projektet riktades till elever vid Luleå gymnasieskola underrättades samtliga gymnasierektorer genom ett brev med information om projektet samt hur bokning av föreläsning skulle ske. Brevet spreds sedan vidare till arbetslagen och lärare kontaktade oss via e-post för att boka föreläsningsspass. Informationen om projektet skedde även på arbetslagsträffar.

Under projektets gång har vi erbjudit tre kostnadsfria föreläsningar med olika teman; *våld i nära relationer*, *våldtäkt* samt *feministiskt självförsvar*. Vid varje föreläsningstillfälle har alltid två projektansvariga deltagit, delvis för att finnas som extraresurs om någon elev känt behov av stöd. Föreläsningsspassen riktade sig till elever vid Luleås gymnasieskola och våra föreläsningar har genomgående präglats av ett öppet och tillåtande klimat som en förutsättning för diskussioner. Efter föreläsningarna fick eleverna fylla i en enkät och resultatet från dessa enkäter (olika för de olika teman) presenterar vi i denna rapport.

Målgrupp

Projektet riktade sig till elever vid Luleå gymnasieskola och samtliga lärare fick genom rektorerna information om våra föreläsningar. Därefter stod det fritt för lärarna att boka in våra kostnadsfria föreläsningsspass. Utöver gymnasieskolorna i Luleå visade en gymnasieskola i Piteå intresse och vi föreläste för samtliga klasser på denna skola.

De klasser vi blev inbjudna att besöka delades in i tjej- respektive killgrupper. Valet att ha separata grupper var självklart från början då vi ansåg att detta skulle främja ett öppnare klimat inom grupperna. Dessutom belystes vissa frågor utifrån olika perspektiv beroende på om det var en kill- eller tjejgrupp. Vid varje utbildningstillfälle var vi två från projektgruppen närvarande i varje grupp, vilket innebar att vi inte kunde utbilda tjej – och killgrupper vid samma tidpunkt. Lärarna fick därför erbjuda annan sysselsättning och plats åt den grupp som inte utbildades.

Metodmaterial

Filmen ”Vexator – himmel till helvete” är en spelfilm på 40 minuter och den användes under våra föreläsningar som handlade om våld i nära relationer. Filmen togs fram 2002 av MA Produktion AB i samarbete med Roks (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige). Filmen kan beställas via hemsidan www.mafilm.se.

Filmen ”Bye bye pornstar” är 20 minuter lång och användes under våra föreläsningar om våldtäkt. Filmen är utgiven 2004 av Rum Stockholm Produktion. Kan beställas via hemsidan www.rumstockholm.com.

Föreläsning 1: Våld i nära relationer

Vi erbjöd föreläsningar på temat våld i nära relationer från höstterminen 2003 till och med vårterminen 2006. Föreläsningsspasset var 1½ timme långt per grupp. Under passet informerade vi kring ämnet sexualiserat våld och våld i nära relationer ur ett samhälls- och jämställdhetsperspektiv. Vi möjliggjorde tvåvägskommunikation och lade vikten vid att väcka frågor och diskussion i ämnet. Vi försökte anknyta problematiken till elevernas verklighet, så att de lättare kunde relatera och känna sig delaktiga i kampen mot våld och förtryck. Våld i nära relationer belystes djupare genom visning av en film som heter ”Vexator”. I tjejgrupperna betonades vad man kan göra som utsatt och i killgrupperna vad man kan göra som utomstående för att hjälpa. Materialbehov var TV med video, OH-projektor och whiteboardtavla.

Föreläsning 2: Våldtäkt

Vi erbjöd föreläsningar på temat våldtäkt från höstterminen 2005 till vårterminen 2006 då efterfrågan ökade bland lärare och elever på grund av lokalt uppmärksammade våldtäktsfall och en antagning av en förstärkt lagstiftning. Detta var en fördjupning av den del inom sexualiserat våld som många elever kände ett stort behov av att veta mer om. Även detta pass var 1½ timme långt. Under passet pratade vi mycket kring samhällets och ungdomars syn på våldtäkt, definitioner och gränser. Vi informerade också om den förstärkta lagstiftningen som trädde i kraft 1 april 2005. För att koppla teorin till praktiken visades filmen ”Bye Bye pornstar” som skildrar en våldtäkt och problematiken kring skam och skuld som många tjejer känner. För att väcka diskussion och tankar presenterades fallbeskrivningar där eleverna själva fick ge sin syn på vad som räknas som en våldtäkt. Materialbehov var TV med video, OH-projektor och whiteboardtavla.

Föreläsning 3: Feministiskt självförsvar

Samtliga tjejer vi träffade fick möjlighet att anmäla sitt intresse att delta på en utbildningsdag i feministiskt självförsvar och detta erbjöds vid fyra tillfällen från höstterminen 2003 till och med vårterminen 2006. Dessa kursdagar förlades utanför skoltid och syftade till att lära ut grunderna i feministiskt självförsvar. Kursen innehöll bland annat information om feministiskt självförsvar, innebörden av nödvärnslagen och vikten av systemskap. Deltagarna fick även utbyta egna erfarenheter av sexualiserat våld och samtala kring rädsla och osäkerhet. Den praktiska delen innehöll övningar i gränssättning, kroppsspråk och röst samt spark- och slagtekniker. Efter avslutad kurs erbjöds tjejer, som kände ett behov eller fortsatt intresse, stöd genom enskilda samtal, självhjälpgrupper och tjejgrupper. Materialbehov var OH-projektor, whiteboardtavla och mitsar samt en rymlig lokal.

Enkätundersökningar

Efter varje föreläsningsspass fick eleverna anonymt delta i en enkätundersökning. Eleverna fyllde i en enkät i samband med föreläsningen om våld i nära relationer (bilaga 1 och 2), en annan enkät när vi föreläste om våldtäkt (bilaga 3 och 4) och en tredje i samband med kurserna i feministiskt självförsvar (bilaga 5). Enkäterna hade övervägande slutna frågor och skilde sig något mellan killarna och tjejerna. Sammanställningen av de slutna frågorna i enkäterna skedde med hjälp av statistikprogrammet SPSS.

Enkäternas öppna frågor hanterades utanför statistikprogrammet. Den första enkäten som handlade om våld i nära relationer bestod av två öppna frågor där eleverna med egna ord fick skriva vad de tyckte om informationen som vi gav samt eventuella egna kommentarer. Kommentarer som eleverna skrev ansåg vi utgöra en viktig del av underlaget och därför valde vi att ta med vissa av kommentarerna citerade i rapporten. Därutöver har kommentarer överlag hjälpt oss att förstå hur informationen togs emot och hur upplägget uppfattades av eleverna själva.

Bortfall

Uppskattningsvis har ett hundratal av samtliga ungdomar vi träffat inte fyllt i enkäterna, då de av olika anledningar inte kunnat stanna under hela lektionstillfället.

Intresse utanför gymnasieskolan

Det har funnits ett stort intresse av MEOS-projektet även utanför gymnasieskolan. Vi har vid ett flertal tillfällen deltagit i olika forum och informerat kring våra erfarenheter från projektet.

- Deltagande vid Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Socialdepartementets regionala konferens "Sexuell exploatering av barn i Sverige" som hölls i Luleå september 2005
- Föreläsning på Rosenbad under februari 2004 i samband med seminariet "Utredningen om statligt stöd till kvinnors organisering".
- Under sommaren 2006 delgavs information om projektet för FN's särskilda rapportör för mäns våld mot kvinnor - Yakin Erturk på Länsstyrelsen i Norrbotten.
- Luleå tekniska universitet i samverkan med andra organisationer har inbjudit oss att delta i deras genuspedagogiska skolprojekt Forma framtiden. Där ska vi hålla seminarier på deras tvådagars konferens "Öka Takten – på väg mot en jämställd förskola och skola" i oktober/november 2006.
- Även media har uppmärksammat projektet på olika sätt, bland annat deltog en lokaltidning under ett föreläsningsspass. Efter avslutat projekt inbjöd vi lokala medier till en presskonferens för att delge våra erfarenheter och undersökningar där samtliga fem lokala medier deltog.

Resultat

Resultatet är en sammanställning av totalt tre enkäter med övervägande slutna frågor, samt några få öppna frågor där eleverna gavs möjlighet att fritt framföra sina åsikter. Enkäterna skiljer sig något mellan killarna och tjejerna. I den första enkäten, som främst handlade om våld i nära relationer, frågade vi tjejerna om de hade varit utsatta för våld, medan vi frågade killarna om de tyckte att det kunde vara okej att utsätta någon för våld. Vi frågade dessutom endast tjejerna om de trodde att de skulle ha nytta av informationen. I den andra enkäten som behandlade ämnet våldtäkt var det en fråga extra till tjejerna, där vi frågade om de någon gång blivit våldtagna. Den tredje enkäten riktade sig endast till tjejerna då den handlade om feministiskt självförsvar. Frågorna var främst av öppen karaktär i syfte att tjejerna skulle få uttrycka sina egna upplevelser.

Enkät 1: Våld i nära relationer

Antal elever: 1283 Varav tjejer: 727 Varav killar: 556
--

Är jämställdhet i samhället viktigt?

Elever överlag tyckte att jämställdhet i samhället är viktigt. Bland tjejerna uppgav 100 % att jämställdhet är viktigt och bland killarna är motsvarande siffra 98 %.

13 killar (2 %) uppgav att jämställdhet inte är viktigt och sju av dessa tycker att samhället redan är jämställt, vilket framkom av frågan om vem som ska arbeta för ett jämställt samhälle.

Vem ska arbeta för ett jämställt samhälle?

Även här ansåg en överhängande majoritet av eleverna, 99 % av tjejerna och 96 % av killarna, att både män och kvinnor tillsammans ska arbeta för jämställdheten. Vidare uppgav 3 % av killarna att samhället redan är jämställt och resterande 1 % ansåg att arbetet ska bedrivas av kvinnor. Sammanlagt 1 % av tjejerna ansåg att arbetet ska bedrivas av kvinnor eller att samhället redan är jämställt.

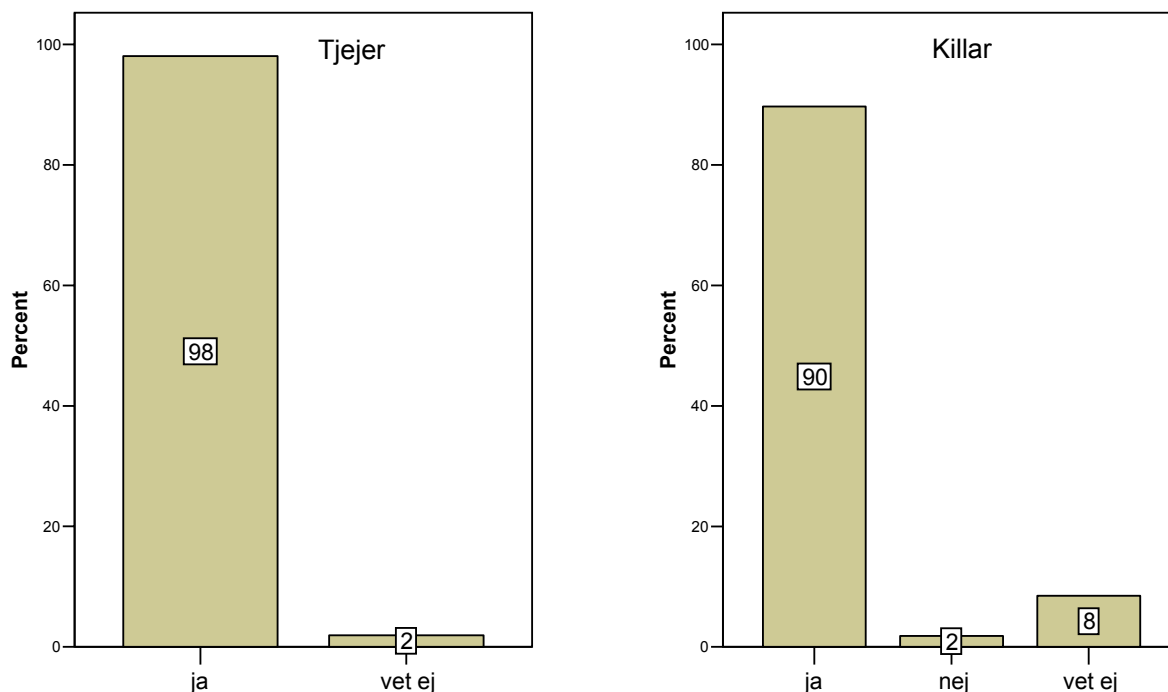
En tjej skrev följande kommentar;

"[...] viktigt att visa ungdomarna hur våldet ser ut idag. Viktigt att tala om för speciellt killar men även tjejer vad feminism är. Om man är feminist tror man på jämställdhet och vill att män och kvinnor ska kämpa tillsammans."

Under föreläsningsspassen har vi i vårt förhållningssätt gentemot eleverna strävat efter att båda könen ska känna att de behövs. Detta är också en viktig aspekt beträffande vem som ska arbeta för jämställdhet. Man för ofta ett resonemang om att killar inte drivs av samma vinning. De måste tillåtas, inte dömas och stötas bort. Deras åsikter är viktiga, klimatet ska vara öppet så alla ska kunna tycka utan att dömas. Detta återspeglas då en kille skrev;

”det var bra, statistiken var mycket värre än jag trodde, tänk på att framställa allt så att inte killar känner sig kränkta. Ni gjorde det bra men jag har förut när jag lyssnat på liknande saker känt så.”

Är det viktigt att medvetandegöra ungdomar om de sexualiserade våldet?

Flertalet av både tjejerna och killarna ansåg att det är viktigt att medvetandegöra ungdomar om det sexualiserade våldet. Detta pekar på och understryker vikten av att föra ut och informera om det vi föreläst, eftersom det upplevs som relevant och viktigt för eleverna själva.

Några av killarna skrev följande kommentarer;

”Väldigt bra och intressant, framförallt viktigt att vi unga får reda på sånt här.”

”Intressant, det är bra att inte bara tjejerna är medvetna om detta stora problem utan att även killar blir medvetna.”

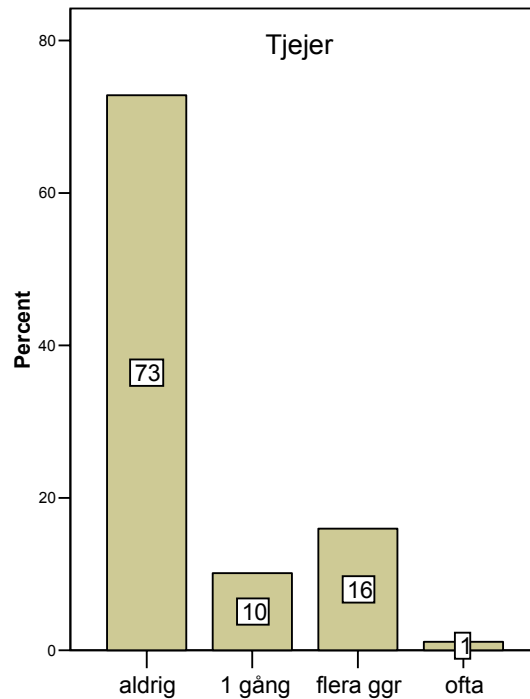
Några av tjejerna skrev;

”Jättebra! Jag tycker det är jätteviktigt att ungdomar vet om det sexualiserade våldet så att man kan vara förberedd om det skulle hända en själv.”

”Bra att vara medveten om det, även om man kanske inte kommer tänka på det så mycket så vet man ändå om det och kanske omedvetet använder sig av det.”

Har du blivit utsatt för psykisk misshandel genom t.ex. blivit hotad om våld, nedvärderad eller överdrivet kontrollerad? (Frågan endast ställd till tjejerna.)

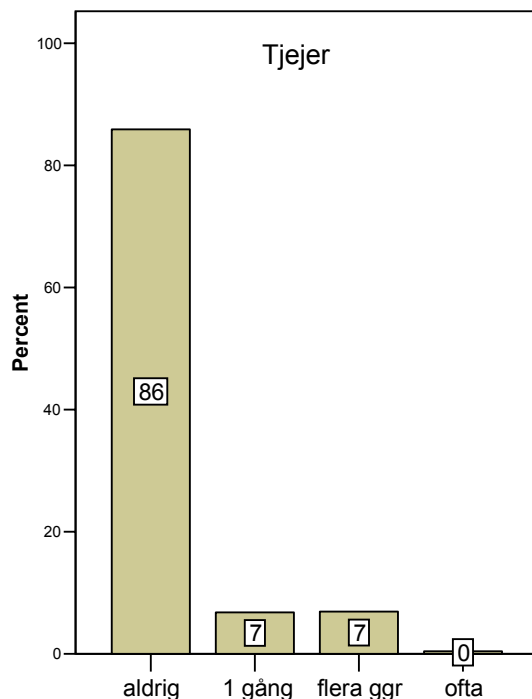

Utifrån detta resultat kan man utläsa att mer än var fjärde tjej vid minst ett tillfälle blivit utsatt för psykisk misshandel. Att endast en procent uppger att de "ofta" utsätts för psykiskt våld kan anses som en försumbar siffra, men detta är åtta gymnasietjejers verklighet. Värt att notera är att en större andel tjejer uppgett att de "flera gånger" utsätts för psykisk misshandel än de tjejer som angett att de utsätts "1 gång". Detta förstärker den forskning som finns kring misshandel mot kvinnor, där man menar att beteendet är systematiskt och inte sällan en isolerad händelse som endast sker vid ett tillfälle. Har man då som utsatt inte brutit med personen som utsatt en för detta våld, är det troligt att det händer igen och inte sällan uppträpas dessutom kränkningarna och våldet.

En tjej skrev följande om egna erfarenheter;

"Bra sammanfattat, jag vet hur svartsjuka kan vara för min syster, kusin och en kvinna jag känner har blivit utsatt för detta. Så jag känner igen det ni berättade.."

Har du blivit utsatt för fysisk misshandel genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag?
(Frågan endast ställd till tjejerna.)

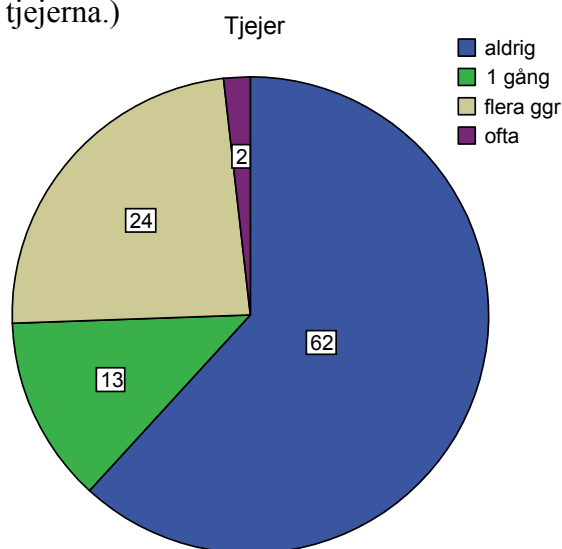

Var sjunde tjej har vid minst ett tillfälle blivit utsatt för fysisk misshandel, med andra ord ett par tjejer i varje klass. Som i frågan om psykisk misshandel anser vi det av vikt att ange antal och inte bara procent på dem som uppger sig "ofta" bli utsatt för fysisk misshandel; 0 % i detta fall innebär tre tjejer i åldern 16-20 år. Om man summerar och tittar på hur många tjejer som blivit utsatt "1 gång", "flera gånger" eller "ofta" för fysiskt eller psykisk våld så är det 30 %. Med andra ord så har nästintill var tredje tjej varit utsatt för våld vid minst ett tillfälle.

Under den öppna kategorin "övriga kommentarer" har ett flertal tjejer delgivit sina egna erfarenheter av det psykiska och fysiska våldet. En av tjejerna skrev;

"..eftersom jag själv varit med om sådant så är det intressant att få höra."

Har du blivit utsatt för kränkning genom förnedrande ord som t.ex. hora eller slampa?
(Frågan endast ställd till tjejerna.)

Mer än var tredje tjej har vid något tillfälle blivit utsatt för kränkning genom förnedrande ord. Precis som i frågan ”om man blivit utsatt för psykisk misshandel” uppger fler tjejer att det hänt ”flera gånger” framför alternativet ”1 gång”.

Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att psykiskt misshandla genom t.ex. hot om våld, nedvärdera eller överdrivet kontrollera? (Frågan endast ställd till killarna.)

Den överhängande majoriteten av killarna uppgav att det ”aldrig” är okej att i ett förhållande psykiskt misshandla någon. Av de återstående 3 % anger 12 killar att det ”ibland” kan vara okej och 2 killar att det ”alltid” är okej.

Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att fysiskt misshandla genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag? (Frågan endast ställd till killarna.)

99 % av killarna ansåg att det ”aldrig” är okej att fysiskt misshandla någon i ett förhållande. Tre killar anger att det ”ibland” kan vara okej och fyra killar anser att det ”alltid” är okej.

Kan det någon gång vara okej i ett förhållande att kränka genom förnedrande ord som t.ex. hora eller slampa? (Frågan endast ställd till killarna.)

Av killarna angav 97 % att det ”aldrig” är okej att i ett förhållande kränka genom att använda förnedrande ord. Av de resterande procenten ansåg 12 killar att det ”ibland” kan vara okej medan fyra menade att de ”alltid” är okej.

Av killarnas kommentarer framgick bland annat att mer kunskap om hur killar kan få hjälp efterfrågades; en kille skrev;

”bra om hur misshandeln börjar, behövs dock mer info om hur förövaren ska ta sig ur beteendet”

En annan skrev;

”[...] Jag vet mer om ”ämnet” än när jag kom. Gärna mer information om var killar kan få hjälp.”

Kommer du ha nytta av kunskapen du har fått idag? (Frågan endast ställd till tjejerna.)

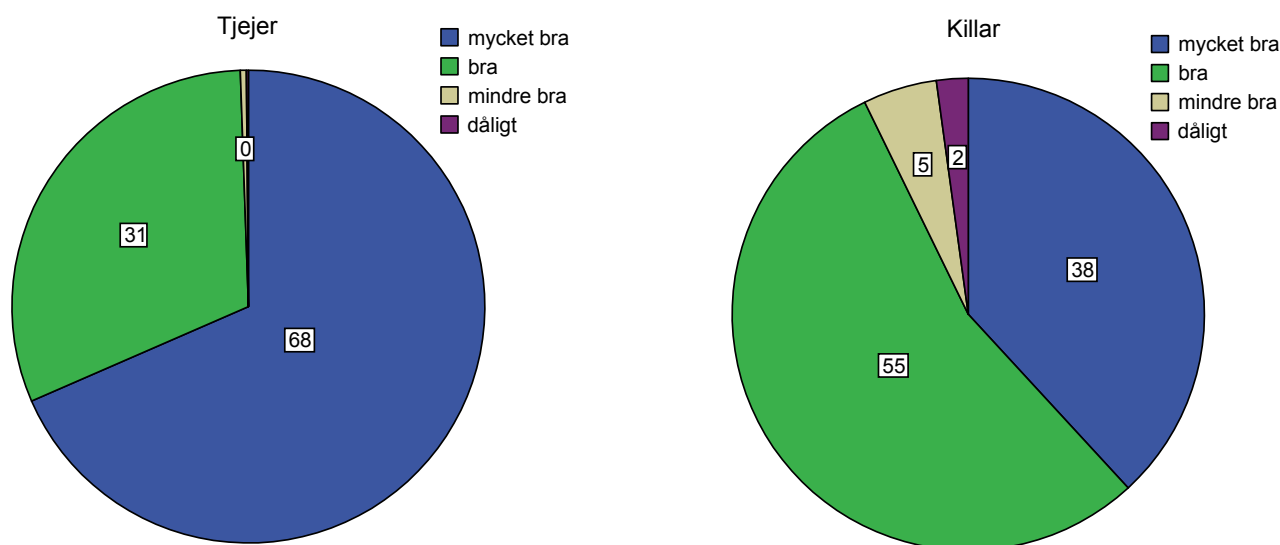
Av samtliga tillfrågade tjejer var 81 % av uppfattningen att de kommer ha nytta av kunskapen, vilket visar hur viktigt det är att informera i skolorna. 17 % uppgav alternativet ”vet ej” och många av dem hade tolkat frågan så att de inte skulle ha nytta av kunskapen förrän de själva hamnade i en utsatt situation, vilket vi kunde se genom de noteringar de skrivit vid frågan. Ett antal av tjejerna hade dessutom skapat ett eget alternativ i enkäten som de kallat för ”hoppas”, dessa är dock borträknade i statistiken. Endast 1 % av tjejerna uppger att de inte kommer att ha nytta av kunskapen.

Denna fråga ställdes endast till tjejerna och några kommenterade;

”Bra information att ha med sig i bagaget ifall det skulle hända en själv eller en vän..”

”Bra och nödvändig information som jag tror att alla har nytta att veta”

Vad tyckte du om sättet att informeras på? (Föreläsning, filmvisning och diskussion.)

Majoriteten av eleverna tyckte att sättet att informeras på var ”bra” eller ”mycket bra”, vilket visar att informationen nådde fram och emottogs positivt av båda könen. Att tjejerna i överlag var mer nöjda, kan förklaras med att de kände att informationen var mer användbar för dem. Sammanlagt sju procent av killarna tyckte att sättet att informeras på var ”mindre bra” eller ”dåligt” medan motsvarande siffra hos tjejerna var sammanlagt en procent.

En tjej skrev;

”Jag tyckte filmen var otroligt bra och gav en riktig tankeställare. Informationen var bra! Skulle vara intressant att få regelbunden ’information’ till skolan från tjej-/kvinnojouren. Ett viktigt samtalsämne.”

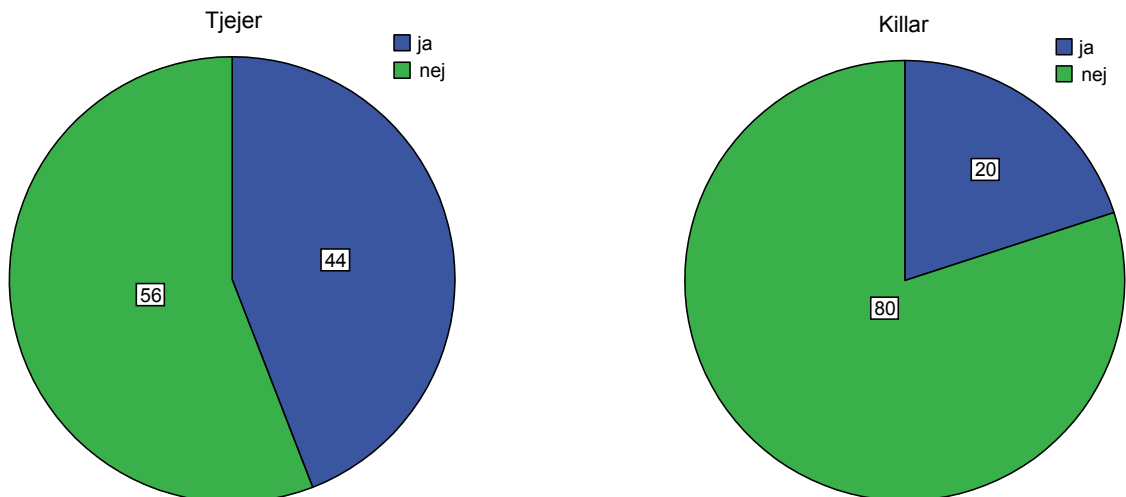
En kille skrev;

”Bra bas information som säger hur siffrorna är och hur vanligt det är med exempelvis misshandel. Man ser hur fel det är när man ser filmen och hör siffrorna.”

Enkät 2: Våldtäkt

Antal elever: 64
Varav tjejer: 34
Varav killar: 30

Känner du någon som har blivit våldtagen?

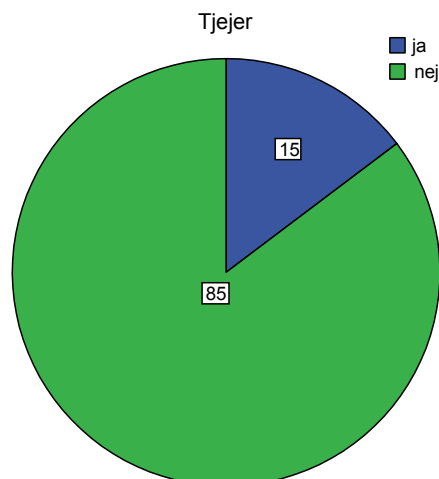

Var tredje elev känner någon som har blivit våldtagen. Det är fler tjejer än killar som känner någon som varit utsatt för våldtäkt, vilket kan bero på att tjejer berättar för varandra i högre grad när de blivit utsatt än berättar för det motsatta könet.

En tjej skrev;

”Det var jättebra men rörande, bra att ni finns. Det finns många som behöver er.”

Har du någon gång blivit våldtagen? (Frågan endast ställd till tjejerna.)

Undersökningen visade att mer än var sjunde tjej någon gång blivit våldtagen. Den generella uppfattningen är att det är svårt att avgöra vad som räknas som våldtäkt och inte. Flera tjejer uppvisade osäkerhet under föreläsningen, vilket visade sig bland annat då en tjej gjort ett kryss mitt emellan ”ja” och ”nej”, med kommentaren ” ’Bra’ att veta vad som räknas som våldtäkt”.

En tjej skrev;

”Jag tyckte att det var riktigt intressant men genom att man själv blivit utsatt kan det kännas lite tungt. Tack för att ni kom, ni är till bra hjälp.”

Vad tyckte du om sättet att informeras på?

Majoriteten av eleverna tyckte att sättet att informeras på var ”mycket bra” eller ”bra”, tjejerna hade däremot högre frekvens på ”mycket bra” än killarna. Endast en mindre del, 3 % av tjejerna respektive 7 % av killarna fann sättet ”mindre bra”. Det var ingen av eleverna som tyckte att informationen var ”dålig”.

En kille skrev;

”Bra och informativt. Informationen får en att fundera om och väcker tankar.”

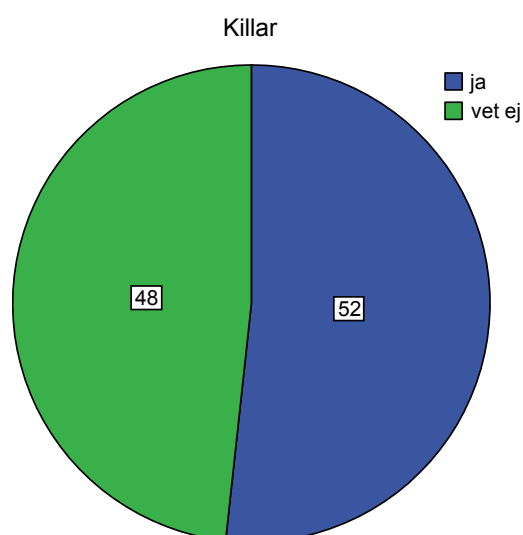
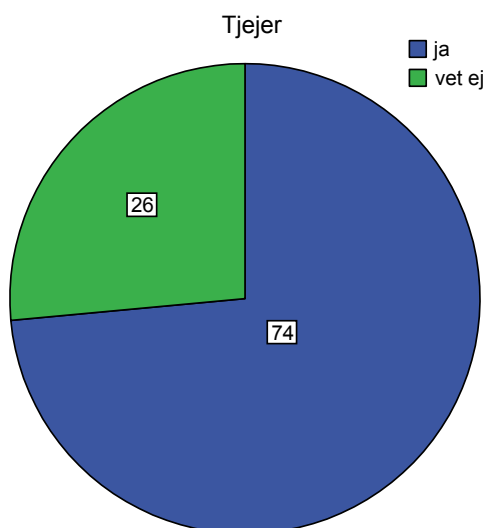
En tjej skrev;

”Informationen behövdes speciellt för killarna, ja då kanske de inser att det är fel att göra så.”

Ytterligare en tjej skrev;

”Jag tycker att info är jättebra och det är att ni kommer och pratar om det här. Det är vanligare än vad man tror. Vill bara säga att det behövs att såna som ni far runt och pratar om våld och våldtäkter i skolan.”

Kommer du ha nytta av kunskapen du fått idag?

Tjejerna anser i högre grad att de kommer att ha nytta av kunskapen, vilket rimligtvis kan bero på det faktum att tjejer tillhör det mest utsatta könet. Notera att ingen av eleverna hade valt alternativet ”nej”, vilket visar på aktualiteten i ämnet och att behovet av kunskap finns.

En kille skrev;

”Den [informationen] var bra, bra att få höra om hur det är så att man vet hur man ska tolka beteendet hos tjejer osv.”

En annan kille skrev;

”Bra förstår konsekvenserna efter en våldtäkt.”

En tjej skrev;

”Mycket intressant, kunde ha lyssnat länge till, bättre än blad eller tidning. Kom gärna tillbaka.”

Enkät 3: Feministiskt självförsvar

Antal tjejer: 34

Samtliga tjejer utom ett fåtal bortfall ansåg att informationen om självförsvar behövdes och att de hade fått kunskap i att försvara sig både verbalt och fysiskt. De upplevde att de kommer att ha nytta av kunskapen, och känner sig säkrare efter avslutad kurs.

Några kommentarer från tjejerna som visar på behovet är;

”Som ung tjej utsätts man ständigt för påhopp och tillfällen då man behöver försvara sig.”

”Det var jättebra och lärorikt, ni borde komma fler gånger. Kom tillbaka så fler får chansen att lära sig om självförsvar.”

Några kommentarer från tjejerna som visar på att de fått kunskap i att försvara sig verbalt och fysiskt är;

”Jag är mer medveten och ifall jag eller någon i min omgivning blir antastad så vet jag vad jag ska göra.”

”Jag är alldeles för snäll att säga ifrån. Skönt att skrika och slåss. Jag är för lam ibland, måste stå på mig mer liksom.”

”Jag har lärt mig jätte mkt och vågar försvara mig. jag vet hur jag kan försvara mig med både röst och slag.”

"Man vet aldrig om man blir anfallen eller bara tagen på rumpan på krogen så att man vet på vilket sätt man säger åt. Jag behöver inte visa mig rädd, t.ex. att det kommer någon och då kan jag kanske känna mig säkrare och även se säkrare ut."

"Vet hur jag ska ta mig ur ett strypgrepp och var man kan slå om man behöver det. Det var väldigt bra, tyckte om när det var olika "drama" övningar, det lättar upp lite spärrar."

"Bra, speciellt det här att tjejer ska stötta tjejer. Det är alltför vanligt att man trycker ner varandra, istället för att lyfta upp varandra."

Några kommentarer från tjejer som visar på att de kommer att ha nytta av kunskapen är;

"Jag kommer att reagera om jag ser någon som blir utsatt. Jag kommer att tro mer på mig själv, tro att jag kan försvara mig i farliga situationer och på så sätt bli starkare i mig själv."

"Bra att veta. Skönt att få det ur en kvinnlig synvinkel då det är ok att fysiskt och verbalt göra motstånd."

"Att lära sig stärka sitt självförtroende och att försvara sig har man alltid nytta av. Tryggare och mer bestämd på var mina gränser går. Mer såna här projekt behövs."

"Jättebra kommer att ha nytta av det resten av mitt liv."

En kommentar från en tjej som visar på att hon känner sig säkrare;

"Kunna försvara sig i olika situationer. Mer självkänsla och mycket mer självförtroende: starkare!"

Diskussion

Jämställdhet och medvetenhet

Enligt vår enkätundersökning tycker både tjejer och killar att jämställdhet i samhället är viktigt, och att både kvinnor och män ska arbeta för att uppnå jämställdhet. Den välkända myten om att det redan råder jämställdhet i samhället är inget som återspeglas i vår enkät, där endast ett ytterst fåtal uppgett att de redan anser att samhället är jämställt. Då vi under föreläsningen pratar om det sexualiserade våldet och hur det i större utsträckning drabbar tjejer och hur detta kan ses som en signal att samhället inte är jämställt, är det svårt att veta om eleverna hade uppfattningen sedan tidigare att samhället inte är jämställt eller om det är något de omvärderat under föreläsningsspasset.

Då vi sett att det finns en generell uppfattning hos killar och tjejer att båda könen ska arbeta för ett jämställt samhälle, är det viktigt att det finns ett forum för att mötas där sådana frågor behandlas, och där det finns engagerade män och kvinnor som goda förebilder. Skolan spelar här en viktig roll och har förutsättningarna för att skapa ett sådant forum. 2 % av killarna uppger att det inte är viktigt med jämställdhet i samhället och detta kan bero på att killar i större utsträckning inte ser nytta med jämställdhet, de ser inte heller att de direkt tjänar på jämställdheten på motsvarande sätt som tjejer gör. Vidare anger 3 % av killarna att samhället redan är jämställt och 1 % menade att arbetet ska bedrivas av kvinnor. Dessa killars inställning behöver inte nödvändigtvis bero på att de inte ser nytta eller själva inte gynnas utav jämställdhet, utan kan också bero på att de saknar förebilder att identifiera sig med eller att de har brist på kunskap och medvetenhet. Därför är det viktigt att se på jämställdhet även utifrån killars perspektiv och lyfta fram aspekter så de kan se att det lönar sig. Problematiken måste tas ner på en vardagsnivå och göras tillgänglig. Jämställdhet handlar om förhållandet mellan könen. Ett av målen med MEOS-projektet var att även killar skulle förstå vikten av ett jämställt samhälle och att de framförallt skulle förstå att de behövs lika mycket som tjejer. Utifrån svaren på enkäten har killarna haft denna insikt eller fått den under föreläsningen.

Syftet med MEOS-projektet var också att medvetandegöra elever om det sexualiserade våldet och det var därför av stor vikt att undersöka om även eleverna hade intresse för sådan information. Enkätundersökningen visar på att den överhängande majoriteten av både killar och tjejer ansåg det viktigt. Bland de elever som redan ansåg sig ha kunskap om det sexualiserade våldet, menade många att det ändå var av nytta att få informationen igen. För många var dock informationen ny och uppmärksammande dem på sådant de inte tänkt på tidigare, vilket framgick av kommentarer från eleverna.

En mindre del av killarna uppgav att de inte tyckte det var viktigt att medvetandegöra elever om det sexualiserade våldet eller att de inte visste om det var viktigt. Precis som det tidigare resonemanget tror vi detta kan bero på att killar inte känner igen sig i utsattheten på samma sätt som tjejer. Killar får information om hur de kan hjälpa och påverka andra i sin närhet, medan tjejer får information som främst kan hjälpa dem själva. Även tjejer som inte är direkt drabbade av våldet anammar ändå ett säkerhetstänk och är medveten om riskerna att någon gång utsättas för sexualiserat våld.

Ett jämställt samhälle tolererar inte att kvinnor och tjejer utsätts för könsrelaterat våld. Under föreläsningen har vi varit tydliga med att synliggöra kopplingen mellan detta våld och bristen på jämställdhet. Utifrån kommentarer från eleverna har detta inte alltid varit en självklarhet.

Medvetandegöra är ett verktyg för att förebygga och visa på att båda könen behövs i ett aktivt jämställdhetsarbete.

Avslutande kommentarer från eleverna;

”Intressant. Det är bra att inte bara tjejerna är medvetna om detta stora problem utan att även killar blir medvetna” (kille).

”den [informationen] var bra, viktigt att visa ungdomarna hur våldet ser ut idag. Viktigt att tala om för speciellt killar men även tjejer vad feminism är. Om man är feminist tror man på jämställdhet och vill att män och kvinnor ska kämpa tillsammans” (tjej).

Sexualiserat våld

Psykiskt och fysiskt våld i nära relationer

Psykisk och fysisk misshandel i nära relationer förekommer även i yngre människors relationer. Vår enkätundersökning visar att 27 % av tjejerna vid minst ett tillfälle blivit utsatt för *psykisk* misshandel och 14 % uppger att de vid minst ett tillfälle blivit utsatt för *fysisk* misshandel. Skolkuratorer och personal på ungdomsmottagningar har också sett förekomsten av detta våld i form av hot och kontroll, och trots elevernas ringa ålder är det viktigt att inte förminska killars psykiska och fysiska våld mot tjejer.

97 % av killarna svarar att det ”aldrig” kan vara okej att *psykiskt* misshandla, 99 % av killarna svarar att det ”aldrig” kan vara okej att *fysiskt* misshandla. I killarnas enkät ställde vi frågan: ”kan det någon gång vara okej...” istället för den mer känsliga ”har du någon gång utsatt...”; detta i syfte att få en mer rättvisande bild av deras attityder till våldet. För oss var det viktigare att mäta killars attityder till våld än om de faktiskt utsatt någon för våld, eftersom attityder och faktisk handling hänger ihop.

Det är svårt att veta vad som räknas som psykiskt och fysiskt våld. Att eleverna även upplever denna osäkerhet reflekteras dels i enkätsvaren dels i kommentarerna och i de muntliga frågorna. Det kan vara svårt att avgöra var gränserna går, särskilt när det gäller psykisk misshandel. När kontrollerar man någon *överdrivet*, när är svartsjukan *inte* okej längre, när blir skämtet en kränkning och så vidare? Här kan åsikterna skilja mellan den som blir utsatt och den som utsätter. För att lära sig var gränser går krävs det en dialog mellan killar och tjejer och en öppen diskussion kring problematiken. För den som utsätter någon annan för psykiskt eller fysiskt våld kan det också vara svårt att leva sig in i hur ens beteende mottas, och det kan vara svårt att vara ärlig mot sig själv och inse att det man gör är fel.

Osäkerheten kan också ge en fingervisning om den normaliseringsprocess som etablerade forskare menar utspelar sig i relationer präglade av psykiskt och fysiskt våld. Denna normalisering sker både för den som är utsatt och för den som utövar våldet. Olika former av kontrollerande beteende, nedvärderande kommentarer och hot blir allteftersom normalt och riskerar dessutom att trappas upp från psykisk misshandel och verbala kränkningar till fysiskt våld. Denna normalisering kan bidra till att både tjejen och killen förringar det våld som ingår i deras vardag. Våld i nära relationer är oftast systematiskt. Vår undersökning visar att 16 % av tjejerna ”flera gånger” blivit utsatta för *psykiskt* våld och 7 % av tjejerna uppger att de

”flera gånger” blivit utsatta för *fysisk* våld. Erfarenhet och kunskap visar på att, om man blivit utsatt vid ett tillfälle händer det troligtvis igen, om man inte bryter relationen.

Tjejjourens undersökning från Lulekalaset 2005 där 48 tjejer mellan 11-19 år fick besvara en enkät om sexualiserat våld, framgick det att var fjärde tjej någon gång blivit psykiskt misshandlad och 8 % uppgav att de någon gång blivit utsatt för fysisk misshandel. Detta stärker också den bild som visar att tjejer är utsatta.

Elevernas egna erfarenheter av våld i nära relationer är något som inte bara framkommit i enkätsvaren utan också i samband med föreläsningsspassen. Både tjejer och killar har upplevt våldet i egna relationer, i sin familj eller i bekantskapskretsen. Några elever berättade om att de hade erfarenhet av skyddat boende på kvinnojouren. Då vi var medvetna om att vissa elever kunde känna igen sig och uppleva föreläsningen som känslig, har alltid en av oss varit beredd att samtala enskilt under eller efter lektionen.

Om man ser på resultatet från killarnas enkätsvar och sätter det i relation till tjejernas resultat, visar det en bild av att tjejer blir utsatta för våld, medan killar inte tycker det är okej att utsätta. Att tjejer blir utsatta innebär inte att det är alla killars skuld att vissa killar brukar detta våld, men det är allas ansvar att förändra de villkor killar och tjejer har. Medvetna om det starka gruppsytryck som kan råda och leda till att elever inte vågar markera när något är fel, bör man enligt vår mening arbeta för att använda gruppsytrycket till något positivt.

Våldtäkt

Jämställdheten går framåt men våldtäkterna ökar. Enligt Brå har det skett en kraftig ökning av antalet anmälda våldtäkter. Det är inte klarlagt att denna ökning enbart beror på en brottsökning, men det är inte heller osannolikt. Förmodligen beror ökningen dels på att anmälningsbenägenheten ökat, dels på att våldtäkter ökat. När den nya lagstiftningen gällande våldtäkt trädde i kraft våren 2005, och intresset från lärare och elever ökade, bestämde vi oss för att inom projektet även erbjuda eleverna en föreläsning med fördjupning i våldtäktsproblematiken. Fokus under föreläsningen låg på diskussioner kring våldtäktsbegreppet, den förstärkta lagstiftningen och vad man kan göra som utsatt eller bekant till någon som är utsatt.

I samband med föreläsningarna genomfördes en mindre enkätundersökning om våldtäkt i vilken totalt 64 elever deltog. Innan eleverna fyllde i enkäterna diskuterade vi vad som räknas som våldtäkt utifrån den förstärkta lagstiftningen och lyfte fram det faktum att gärningsmannen i 80 % av alla våldtäktsfall är bekant med offret. Eftersom många sammankopplar begreppet våldtäkt med ”överfallsvåldtäkter”, det vill säga våldtäkter där offer och gärningsman är obekanta, var det viktigt att även tala om att det kan vara en våldtäkt även om personen är någon man känner och tycker om. Dessa våldtäkter går enligt Kvinnovåldskommissionen under beteckningen ”bekantskapsvåldtäkt” eller ”relationsvåldtäkt”.

Tjejerna tillfrågades i enkäten om de blivit utsatta för våldtäkt, och 15 % av tjejerna uppgav att de blivit utsatta. Flera tjejer har under föreläsningarna beskrivit situationer där de haft svårt att avgöra om det räknas som våldtäkt eller ej, vid ett par tillfällen har de refererat till nära vänners upplevelser. Denna osäkerhet framkom både under diskussionerna och i enkätkommentarerna. I enkätundersökningen som Tjejjouren genomförde under Luleåkalaset 2005, där 48 tjejer i åldern 11-19 år deltog, uppgav 10 % av tjejerna att de hade blivit

våldtagna. Detta är ett mindre antal utsatta tjejer än i enkätundersökningen som gjordes i MEOS-projektet, men dessa tjejer hade inte fått någon information från oss om våldtäkt.

Sammanlagt var tredje elev uppgav i vår undersökning om våldtäkt att de känner någon som blivit våldtagen. Det är dubbelt så många tjejer som killar som känner någon. Detta kan bero på att tjejer oftare anförtror sig till varandra i känsliga frågor än till motsatta könet. Då vi föreläste i grupper där eleverna kände varandra, är vi medvetna om att det kan vara så att en del av eleverna kände samma person som blivit våldtagen. Vi utesluter inte heller att vissa elever kan känna fler än en som blivit våldtagen, för det framgår inte heller av resultatet. Brottsstatistik från Brå visar att antalet anmälda våldtäkter har ökat kraftigt och Brå menar dessutom att mörkertalet är stort, med tanke på detta och resultatet från vår undersökning är det viktigt att satsa resurser för att förebygga att våldtäkter sker.

Det är viktigt att förebygga våldtäkter genom att informera både tjejer och killar, kvinnor och män. Informationen som vi förmedlat under föreläsningarna har rört problematiken kring våldtäkt och har haft som syfte att bredda begreppet våldtäkt, ge en rättvisande bild och utvidga den stereotypa bilden av gärningsman och offer som ofta finns. Det är viktigt att stötta tjejerna och ta bort skulden och skammen så att de vågar anmäla och därmed lägga skulden på gärningsmannen och möjliggöra att personen blir gripen. Det är viktigt att diskutera kring vad våldtäkt är, var gränser går och trycka på rätten till att bestämma över sin egen kropp. Den stereotypa bilden av en våldtäktsman bidrar till att många faller utanför denna mall, offret blir därmed lämnat med tankar om att det var hennes fel, hade hon för utmanande kläder och så vidare. Majoriteten av eleverna som vi träffade under våra föreläsningar om våldtäkt tyckte i vår enkät, att sättet vi informerade dem på var ”mycket bra” eller ”bra”. Det var ingen av eleverna som tyckte att det var ”dåligt”.

Kränkning genom förnedrande ord

Användandet av ord som ”hora” och ”slampa” upplever många tjejer som kränkande och förnedrande. En del menar att dessa ord ses som vilka svärord som helst och att innebörden av orden är mindre viktigt. Elevkampanjen ”Vägra Kallas Hora” menar att det finns en risk med detta resonemang, då det blir en avtrubning av ordet som bidrar till en negativ bild av kvinnor.

I vår undersökning framgick det att mer än var tredje tjej vid minst ett tillfälle har blivit utsatt för kränkning genom förnedrande ord som ”hora” eller ”slampa”. Det var fler tjejer som uppgav att de blivit kallade förnedrande ord ”flera gånger” än de som uppgav att de blivit utsatta ”en gång”. Då frågan löd ”om de anser sig blivit kränkta genom förnedrande ord”, har ju tjejerna upplevt dessa ord som en kränkning.

En fråga man kan ställa sig är, att om en person inte upplever att bli kallad ”hora” som en kränkning, kan då någon annan avgöra att det ändå är en kränkning? Mottagaren kanske inte tar det som en kränkning, men avsändaren kan mena det som en kränkning, vilket leder oss till frågan - hur avgörs en kränkning, utifrån avsändarens syfte eller mottagarens upplevelse? Vissa menar också att det ökade bruket av dessa ord är positivt eftersom det avvärjar orden. Det är komplicerade frågor utan enkla svar, men desto viktigare att lyfta fram och diskutera i skolan. Den generella uppfattningen vi har utifrån erfarenheter från projektet samt från samtal med unga tjejer är att ingen vill bli kallad ”hora” eller ”slampa”. Det är ord som lanserar kvinnor och tjejer som sexuellt tillgängliga varor till salu och hör inte hemma i ett jämställt samhälle.

Feministiskt självförsvar

Vid de fyra utbildningstillfällena i feministiskt självförsvar deltog frivilligt sammanlagt 34 gymnasietjejer. Kurserna hölls utanför skoltid i rymliga lokaler som var anslutna till skolan. Självförsvarskursen var upplagd så att tjejerna skulle få chansen att diskutera situationer där de kände sig utsatta. Vi pratade om nödvärnslagen, tjejerna fick göra rollspel där de fick öva att sätta gränser och träna att använda rösten och kroppen som vapen. Detta ingick som delar i de tre hörnstenarna i feministiskt självförsvar, som är kunskap om det sexualiserade våldet, handlingsberedskap och systerskap.

Kunskap om det sexualiserade våldet fick tjejerna under föreläsningen som de deltog på före självförsvarskursen. Beträffande handlingsberedskap visade vår enkätundersökning att samtliga tjejer ansåg sig behöva informationen de fick och att de fått en verbal och fysisk handlingsberedskap. Många tjejer insåg under kursens gång att de var starkare än de trodde från början, både vad gäller att använda rösten som vapen och slå och sparka. Flera tjejer har berättat att de sällan höjer rösten och att de har mentala spärrar mot att sparka och slå mot en kudde då de aldrig getts tillfälle att öva detta och att det kändes onaturligt för dem. Vi fick arbeta extra hårt med dessa tjejer för att de skulle våga skrika och slå. I slutet av kursen kände de sig stärkta av att inse att de hade resurser att försvara sig och att det gäller att plocka fram dessa. Den tredje hörnstenen systerskap kommer naturligt då tjejer gör saker tillsammans och stöttar varandra. Vi talade mycket kring hur viktigt det är att som tjejer inte konkurrera utan istället stötta varandra, att det är viktigt att ställa upp för varandra särskilt när någon tjej blir utsatt för exempelvis sexuella trakasserier. Vi ville visa på att man tillsammans blir starkare och vågar mera. Samliga tjejer hävdade att de kände sig säkrare efter avslutad kurs.

Det är viktigt att stärka tjejerna. Vi anser att det borde ingå feministiskt självförsvar som en obligatorisk del i skolan i kombination med föreläsning och diskussion med killarna. Det räcker inte med att bara stärka tjejerna, killarna måste dessutom sluta utsätta tjejerna. Feministiskt självförsvar är bra kunskap även i vardagssituationer och inte bara vid överfall. Det är i vardagssituationer som tjejer får mest användning av kunskaperna i feministiskt självförsvars då det handlar om att veta hur och våga sätta gränser.

Metoddiskussion

En grundläggande förutsättning för MEOS-projektet har varit att skapa ett tillåtande klimat under föreläsningarna så att eleverna skulle känna att de kunde öppna sig och känna tillit. Målet var att killarna och tjejerna skulle känna att det fanns en grundläggande respekt oavsett karaktär på deras kommentarer, åsikter och frågor. Att skapa detta klimat där eleverna skulle känna att de vågade öppna sig, diskutera och föra dialog var det viktigaste verktyget för att nå ut med budskapet. Om eleverna ska lyssna på oss, måste vi också lyssna på eleverna. Att vi lyckades med detta, återspeglades till stor del i enkätkommentarerna och efter föreläsningarna, då många elever kom fram och tackade oss. När vi talade om våld i nära relationer hände det att vi stötte på attityder i stil med, ”tjejen får väl skylla sig själv att hon inte går” eller ”men det finns ju kvinnor som misshandlar män”. Vi var då väldigt tydliga med att bemöta åsikten, markera vart vi står och tala om hur problematiken bakom inte gör det så lätt. Vi ville inte riskera att andra närvarande elever (främst tjejer) som kanske hade egna erfarenheter skulle lägga skuld på sig själva.

Några elever, främst tjejer, delgav oss sina egna erfarenheter där de själva eller närstående blivit utsatta för sexualiserat våld. Detta ser vi som att vi lyckades skapa en trygg atmosfär under föreläsningsspassen. Vi försökte medvetet underlätta så att alla elever skulle komma till

tals och att problematisera frågor för att få eleverna själva att tänka efter. Trots att vi haft ett styrt föreläsningsprogram och upplägg med film, var vår intention att väcka diskussion samt inbjuda till dialog och samtal. Så här skrev några elever;

”den [informationen] var bra, väldigt bra. Jag visste att det förekom sånt här, men inte i en sån utsträckning. Hade gärna diskuterat mer om detta. Det får vi så sällan göra annars” (kille).

”bra, det är bra att kunna prata med någon som förstår och att man kan diskutera om saker som händer och höra andras åsikter om ex förbättringar mm” (tjej).

Många elever uppgav i kommentarerna att de tyckte att det var för lite tid och att detta främst begränsade möjligheten till mer diskussion. Denna tidsbrist upplevde vi också själva då vi kände oss tvungna att avbryta diskussioner och frågor som väckts av eleverna.

MEOS-projektets mål

Vi har ställt oss frågan om vi har uppnått målen som vi från början satte upp för projektet. Det är alltid svårt att mäta attityder och förändringar och det tar ibland lång tid. Om man planterat ett frö är det svårt att veta när man kan skörda. Däremot är vi övertygade om att vi påverkat, inspirerat och väckt tankar hos många av eleverna.

Vårt mål och vår förhoppning var att ge både tjejer och killar insikt om att båda könen behövs i kampen för jämställdhet och utifrån svaren på enkäterna så hade eleverna denna insikt eller utvecklade den under föreläsningen.

Vår förhoppning är att vi genom att ha talat om hur våldet och normaliseringsprocessen ser ut har förebyggt att tjejer hamnar i eller stannar i våldsrelationer. Vi hoppas att vi gett tjejerna en handlingsplan genom att tala om varningssignaler och om hur utbredd sexualiserat våld är. Vi önskar att de tjejer som deltagit i utbildning i feministiskt självförsvar har blivit stärkta och inser att de är värdefulla och värda att försvaras mot våld. Vi kunde efter avslutad kurs se att tjejerna utvecklats, då de i den muntliga utvärderingen berättade att de blivit peppade, inspirerade och kände att de vågade och ville försvara sig om det skulle bli nödvändigt.

Vi hoppas att killarna har nått en större kunskap om det sexualiserade våldet och hur de aktivt kan ta ställning emot våldet. Vi hoppas vidare att killarna är uppmärksamma på sitt eget beteende, kompisars beteende och känner ett ansvar för tjejer och kvinnor i deras omgivning som blir utsatta. Vi önskar att killarna ska visa ökad respekt till tjejerna i framtiden både i sina egna relationer, men även att de i respekt till tjejerna ställer sig på deras sida när de misstänker att de blivit utsatta för våld.

Framtiden och det fortsatta arbetet

Erfarenheter från MEOS-projektet visar att behovet finns av att i skolan erbjuda ett forum där värderingar och attityder kring det sexualiserade våldet kontinuerligt diskuteras. Ungdomar behöver rustas inför livet, inte bara i klassiska skolämnen utan även i ämnen som rör deras livssituation i stort. Eleverna som vi träffat tyckte att informationen var viktigt och vissa menade att den till och med skulle behövas under högstadietiden då vissa elever varit utsatta redan då på olika sätt. En tjej skrev ”...att det redan då läggs en grund för vad man som tjej

'ska tåla' och vad man som kille 'har rätt att göra'. Trots att eleverna var på olika nivåer, vissa var väldigt medvetna om våldet medan det för andra var en helt ny insikt, menar de att informationen behövdes och tål att upprepas.

Vi menar att projekt som MEOS kan bidra till en ökad jämställdhet och medvetenhet hos ungdomar då man lyfter frågor som inte behandlas i den traditionella skolundervisningen. Att tala om problem är ett nödvändigt första steg för att kunna göra något åt problemen. Det finns åtskilliga undersökningar som visar på att sexualiserat våld i olika former förekommer och som det ser ut idag, främst drabbar tjejer. I vår undersökning uppger killarna i överhängande grad att de inte tycker det är okej att utsätta tjejer för våld medan tjejer anser sig utsatta, och här behövs ett fortsatt arbete bedrivs. Tjejer behöver fortsättningsvis stöttas i den utsatthet de upplever medan killar behöver medvetandegöras om vad sexualiserat våld är, konsekvenserna och det oacceptabla i att utsätta någon för detta. Informationen som förs ut behöver också vara av det slag att det medvetandegör utan att döma. Det handlar inte om killar mot tjejer utan om killar och tjejer tillsammans. Våra erfarenheter av MEOS-projektet är att vi lyckats med denna överbrygning och det är därför viktigt för oss att sprida vårt arbetssätt och de erfarenheter vi fått. Resultatet från våra undersökningar kan med andra ord ses som att det finns mycket kvar att göra när det gäller tjejers utsatthet, men den visar också på att det finns en stark vilja hos både tjejer som killar att få information och möjlighet att diskutera frågorna för att uppnå ett mer jämställt samhälle. Det är viktigt att lyssna till eleverna och visa att man bryr sig och tar deras åsikter på allvar.

Det är inte bara viktigt att det skapas ett forum i skolan där man informerar och diskuterar sexualiserat våld, utan det är också viktigt att ett sådant forum leds av kompetenta och erfarna personer. Projektdeltagarna i projekt MEOS har genom erfarenhet i Tjejjouren och utbildning stor kompetens inom området sexualiserat våld. Lärare och rektorer har i samtal med oss även uttryckt vikten av att vi finns till hands. Eftersom vi är utomstående, har tystnadsplikt och inte är direkt kopplade till skolan, kan det vara lättare för eleverna att dela med sig vissa upplevelser och tankar. Dessutom kan vi erbjuda fortsatt stöd och hjälp utanför skolan med hjälp av vårt nätverk. Flera tjejer och killar har efter föreläsningspasset tackat oss och anförtrött oss sina egna erfarenheter.

Med anledning av detta har vi som förslag att tillföra en jämställdhetspedagog som ska fungera som en naturlig länk mellan Tjejjouren och skolan. Pedagogen ska föreläsa för tjejer och killar och finnas som en resurs för lärare, kuratorer och skolsköterskor. Vårt förslag innebär att pedagogen ska föreläsa om olika delar av det sexualiserade våldet i olika årskurser. Samtliga elever i årskurs ett på gymnasiet ska få en föreläsning om och möjlighet att diskutera våld i nära relationer. Alla elever i årskurs åtta på högstadiet ska få information om våldtäkt och elever i årskurs sex ska få information om ungas utsatthet på internet. Pedagogen kan även delta och anordna temadagar och kurser i självförsvar för tjejer i samband med friluftsdagar och dylikt. Att satsa pengar på en jämställdhetspedagog är att visa för ungdomarna att man satsar pengar på deras välmående och kämpar för ett jämställt samhälle och skola.

Trots att undersökningen vi gjorde om våldtäkt endast omfattande 64 elever visade den på ett anmärkningsvärt resultat. Därför föreslår vi att den genomförs i större omfattning. Vidare anser vi att osäkerhet, gränsdragningar och stereotypa uppfattningar är de faktorer vi ser som särskilt viktiga att arbeta med kring våldtäkter.

Det sexualiserade våldet kan förutom att skattas i lidande även skattas i pengar. Beräkningar visar att våldet kan kosta uppemot 900 kr per person och år. Därför anser vi att det även kan motiveras ekonomiskt att satsa resurser på förebyggande arbete. Vi hoppas att andra inspireras av detta projekt och vårt arbetssätt. Vi vill med projektet trycka på att resurser i form av engagerade personer och ekonomiska resurser behöver tillföras för att arbeta förebyggande i skolan kring denna problematik.

Referenslitteratur

Ambjörnsson, Fanny, 2004 *I en klass för sig, genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, Ordfront förlag AB, Stockholm, ISBN: 91-7037-027-3

Amnesty, 2004, *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*, rapport kopplad till världsomspännande kampanjen; ”Stoppa våldet mot kvinnor”.

Brottsförebyggande rådet, brottsstatistik
URL: www.bra.se

Brottsförebyggande rådet, 2002, *Våld mot kvinnor i nära relationer: en kartläggning*, Rapport 2002:14. Edita Norstedts tryckeri, ISBN 91-38-31969-1

Brottsförebyggande rådet, 2005, *Våldtäkt – en kartläggning av polisanmälda våldtäkter*, Rapport 2005:7. Edita Norstedts AB 2005. ISBN 91-38-321484-X

Börjesson Agnes, 1998, *Flickorna och frigörelsen*, Stockholm, Ungdomsstyrelsens utredningar 12, ISBN: 91-89050-15-0

Christensson, Gerda, Nilsson, Christina, Wikman, Amin, 2003, *Feministiskt självförsvar*, Katarina Tryck AB, Stockholm, ISBN: 91-631-4536-7

Elevkampanjen, 2006, *Vägra kallas hora, handbok för kampen mot sexuella trakasserier*, Stockholm.

Furst, Gunilla, 1999, *Jämställda på svenska*, Svenska Institutet AB Boktryck Helsingborg, ISBN: 91-520-0576-3

Heimer, Gun & Posse, Barbro (red.), 2003, *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*, Studentlitteratur, Lund

Jeffner, Stina, 1998, *Liksom våldtäkt, typ...*, Utbildningsförlaget Brevskolan, Stockholm, ISBN: 91-574-5276-8

Lundgren, E, Heimer, G, Westerstrand, J & Kalliokoski, A-M, 2001, *Slagen dam - Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning*. Fritzes offentliga publikationer, Umeå

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2006, *Tjej eller kille – spelar roll*, Bromma Brolins tryckeri AB, Stockholm

Myndigheten för skolutveckling, 2004, *Hur är det ställt? Tack, ojämnt! Erfarenheter av jämställdhetsarbete i grundskolor och gymnasieskolor*, AB Danagårds Grafiska, ISBN: 91-85128-16-3

Olby, Tina, 2006, *Vem slår vem eller det förövarlösa våldet*, ReklamAssistans, Odensbacken

Sköld Jansson, Camilla mfl, 2005, *Män och jämställdhet*, motion 2005/06:A260

URL:

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=410&typ=mot&rm=2005/06&bet=A260>

Statistiska centralbyrån, 2004, *På tal om kvinnor och män i norrbotten*, Pantzare Information AB, Luleå, ISBN: 0283-9636

Tjejjouren i Luleå, statistik Lulekalaset

URL: www.tjejjourenlulea.se

Tips på länkar:

www.tjejjour.se

www.tjejjourenlulea.se

www.roks.se

www.jamombud.se

www.bra.se

www.ungdomsstyrelsen.se

www.brottsoffermyndigheten.se

Enkät för projekt MEOS Tjejerna

tjejer
stöttar
tjejer

1. Är jämställdhet i samhället viktigt? JA NEJ
(Att män och kvinnor ska ha samma rättigheter)
2. Vem ska arbeta för ett jämställt samhälle?
- Kvinnor Män Kvinnor & män Samhället är redan jämställt

3. Är det viktigt att medvetandegöra ungdomar om det sexualiserade våldet?

JA NEJ VET EJ

4. Har du blivit utsatt för:

- Psykisk misshandel genom t.ex blivit hotat om våld, nedvärderad eller överdrivet kontrollerad

Aldrig 1 gång Flera ggr Ofta

- Fysisk misshandel genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag

Aldrig 1 gång Flera ggr Ofta

- Kränkning genom förnedrande ord som t.ex. hora, slampa

Aldrig 1 gång Flera ggr Ofta

5. Kommer du ha nytta av kunskapen du fått idag?

JA NEJ VET EJ

6. Vad tyckte du om sättet att informeras på? (Föreläsning, filmvisning + diskussion)

Mvcket bra Bra Mindre bra Dåligt

7. Vad tycker du om informationen du fick?

---

8. Övriga kommentarer

Enkät för projekt MEOS Killarna

Bilaga 2
tjejer
stöttar
tjejer

TJEJJOURN I LULEÅ

1. Är jämställdhet i samhället viktigt?
(Att män och kvinnor ska ha samma rättigheter)

J A

N E J

2. Vem ska arbeta för ett jämställt samhälle?

Kvinnor

Män

Kvinnor & män

Samhället är redan jämställt

3. Är det viktigt att medvetandegöra ungdomar om det sexualiserade våldet?

J A

N E J

V E T E J

4. Kan det någon gång vara okey i ett förhållande att:

- Psykiskt misshandla genom t.ex. hot om våld, nedvärdera eller överdrivet kontrollera

Aldrig

Ibland

Alltid

- Fysiskt misshandla genom t.ex. örfilar, sparkar eller slag

Aldrig

Ibland

Alltid

- Kränka genom förnedrande ord som t.ex. hora, slampa

Aldrig

Ibland

Alltid

5. Vad tyckte du om sättet att informeras på?
(Föreläsning, filmvisning + diskussion)

Mvcket bra

Bra

Mindre bra

Dåligt

6. Vad tycker du om informationen du fick?

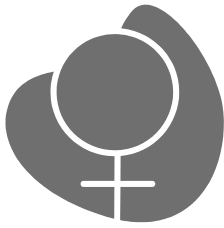
---

7. Övriga kommentarer

Utvärdering för projekt MEOS
Våldtäkt

Har du någon gång blivit våldtagen?

 Ja Nej

Känner du någon som har blivit våldtagen?

 Ja Nej

Vad tyckte du om informationen?

Vad tyckte du om sättet att informeras på?

 Mycket bra Bra Mindre bra Dåligt

Kommer du ha nytta av kunskapen du fått idag?

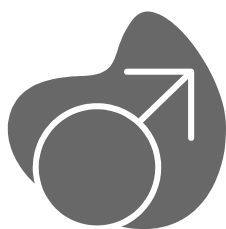
 Ja Nej Vet ej

Övrigt

Utvärdering för projekt MEOS
Våldtäkt

Känner du någon som har blivit våldtagen?

Ja

Nej

Vad tyckte du om informationen?

Vad tyckte du om sättet att informeras på?

Mycket bra

Bra

Mindre bra

Dåligt

Kommer du ha nytta av kunskapen du fått idag?

Ja

Nej

Vet ej

Övrigt

**Enkät för projekt MEOS
Helgkurs i Feministiskt självförsvar**

Bilaga 5
tjejer
stöttar
tjejer

TJEJJOURN I LULEÅ
0920-18880

1. Behövdes informationen? JA NEJ
2. Har du fått kunskap om hur du ska kunna försvara dig verbalt? JA NEJ
3. Har du fått kunskap om hur du ska kunna försvara dig fysiskt? JA NEJ
4. Kommer du att ha någon nytta av den kunskap du fått idag? JA NEJ
Om ja, på vilket sätt?

---

5. Känner du dig säkrare efter denna kurs? JA NEJ
Om ja, på vilket sätt?

---

6. Vad tycker du om informationen du fick?

---

7. Vad tyckte du om sättet att informeras på?

---

8. Övriga kommentarer
